

POLICY BRIEF 2023:33

Näkökulmia ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja poliittisen päätöksenteon tueksi.

Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2022 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa. Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

Sairauspäivärahaa pitkään saavien työkyvyn tukea pitää entisestään tehostaa

Jenni Blomgren, tutkimuspäällikkö, Kela
Mikko Laaksonen, erikoistutkija, Eläketurvakeskus
Riku Perhoniemi, tutkija, Kela
Hanna Rinne, erikoistutkija, Kela

Sairauspäiväraahajärjestelmän tarkistuspiSTEIDEN tavoitteena on varmistaa, että työkyvyttömäksi tulleen henkilön kuntoutustarpeen ja työhön palaamisen mahdollisuuksien selvittely aloitetaan riittävän varhain. Kuitenkin tutkimuksemme mukaan melko harva tarkistuspiSTEitä ylittäneistä osallistuu Kelan tai työeläkelaitosten korvaamaan kuntoutukseen. Sairauspäiväraha-kausien pitkittymistä tulisi pyrkiä ehkäisemään muun muassa vaikuttavaksi todettuun kuntoutukseen ja muihin palveluihin osallistumista tehostamalla, eri toimijoiden välistä koordinaatiota lisäämällä sekä tiedon liikkuvuutta ja tietopohjaa vahvistamalla.

Sairauspäivärahan tarkistuspisteillä tavoitellaan varhaista työkyvyn tukea

Työkyvyttömyydestä aiheutuu vuosittain merkittäviä työpanoksen ja tuottavuuden menetyksiä sekä yhteiskunnallisia kustannuksia. Työkyvyn heikkenemiseen pitäisi puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yksi väline tähän on sairauspoissaolopäivien kertymisen seurantaan säädetty tarkistuspisteet, joiden kohdalla selvitetään kuntoutustarvetta ja pohditaan työhön palaamiseen tähtääviä toimia. Tutkimuksemme tuotti uutta tietoa kuntoutukseen osallistumisesta, työhön paluusta ja muista työmarkkinatiloista sairauspäivärahaa vähintään 60, 90, 150 tai 230 päivää saaneilla. Lisäksi tutkimus tuotti tietoa vuonna 2012 säädetyn 30–60–90-säännön toimivuudesta.

Sairauspoissaoloihin liittyvät tarkistuspisteet

Sairausvakuutuslakiin ja työterveyslakiin on säädetty tarkistuspisteitä 30 työkyvyttömyyspäivän, kahden kuukauden eli noin 60 kalenteripäivän sekä 60, 90, 150 ja 230 sairauspäivärahopäivän kohdalle. Jo vuoden 2004 sairausvakuutuslaissa on säädetty Kelan velvollisuudeksi selvittää sairauspäivärahaa saavan kuntoutustarvetta viimeistään 60. sairauspäivärahopäivän kohdalla. Säännökset liittyen 30 työkyvyttömyyspäivään, 60 kalenteripäivään ja 90 sairauspäivärahopäivään tulivat voimaan vuonna 2012. Työnantajan tulee tehdä ilmoitus työterveyshuollolle sairauspoissaolon kestänyt yhteensä kuukauden eli noin 30 päivän ajan. Sairauspäivärahaa tulee hakea Kelasta kahden kuukauden eli noin 60 kalenteripäivän sisällä työkyvyttömyyden alkamisesta. Kelalle tulee toimittaa työterveyslääkärin lausunto jäljellä olevasta työkyvystä ja työssä jatkamisen mahdollisuuksista ennen kuin päivärahan maksamista voidaan jatkaa 90 päivärahopäivän jälkeen. Uusimmat tarkistuspisteet tulivat voimaan vuonna 2022: myös 150 ja 230 päivärahopäivän kohdalla työntekijän jäljellä oleva työkyky ja työssä jatkamisen mahdollisuudet tulee tarvittaessa selvittää työterveyshuollon, työnantajan ja työntekijän yhteistyönä, ja Kelan on tarvittaessa selvitettävä kuntoutustarve.

Tutkimuksen aineisto

Hyödynsimme tutkimuksessa rekisteriaineistoa, joka sisälsi tietoja muun muassa sairauspäiväraha-kausista, Kelan ja työeläkelaitosten korvaamasta kuntoutuksesta, kansaneläke- ja työeläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläkkeistä, ansiotyöstä ja työttömyydestä sekä yksilöiden sosiodemografisesta taustasta työikäisessä väestössä vuosilta

2008–2019. Kuntoutuspalvelujen käyttöä selvitettiin lisäksi tarkemmin aineistolla, joka sisälsi kattavampaa tietoa kuntoutuksesta oululaisilla.

Keskeiset tulokset

Runsaalla neljänneksellä sairauspäivärahauden aloittaneista ylittyi 60 sairauspäivärahopäivää

Runsaalla neljäsosalla uuden sairauspäivärahauden aloittaneista henkilöistä ylittyi 60 sairauspäivärahopäivää, viidesosalla 90 päivää, seitsemäsosalla 150 päivää ja kymmenesosalla 230 päivää. Mitä enemmän sairauspäivärahopäiviä henkilölle kertyi, sitä todennäköisemmin hänellä oli matala sosioekonominen asema, vähän ansiotyöpäiviä ja paljon työttömyyspäiviä sairauspäivärahauden alkamista edeltäneiden 12 kuukauden aikana.

Kelan tai työeläkelaitosten järjestämään kuntoutukseen osallistuminen oli verrattain vähäistä

Sairauspäivärahalla pitkäänkin olleista melko harva oli osallistunut Kelan tai työeläkelaitosten korvaamaan kuntoutukseen. 5 % sairauspäivärahauden aloittaneista osallistui Kelan tai työeläkelaitosten korvaamaan kuntoutukseen päivärahakauden alkamisen ja 60. sairauspäivärahopäivän välillä. 90. päivärahapäivään mennessä kuntoutukseen osallistuneita oli 7 %, 150. päivään mennessä 10 % ja 230. päivään mennessä 15 %. Kuntoutukseen osallistuneiden osuus oli kuitenkin selvästi suurempi, kun kuntoutukseksi laskettiin myös julkisen sektorin kuntoutus sekä fysioterapiat. Työeläkekuntoutukseen osallistui pienempi osuus kuin Kelan kuntoutukseen, kun kaikki Kelan järjestämä kuntoutus laskettiin yhteen. Työeläkejärjestelmän ammatilliseen kuntoutukseen osallistuneita oli kuitenkin enemmän kuin Kelan ammatilliseen kuntoutukseen osallistuneita. Kelan kuntoutukseen osallistumiseen olivat yhteydessä muun muassa sairauspäivärahaudetta edeltävän ansiotyön vähäisyys sekä mielenterveyden häiriö sairauspäivärahauden diagnosoina. Työeläkekuntoutukseen osallistumiseen oli yhteydessä vahva ansiotyöhön kiinnittyneisyys ennen sairauspäivärahauden alkua. Tulokset heijastelevat Kelan ja työeläkekuntoutuksen kohderyhmien ja myöntökriteerien eroja.

Sairauspäivärahaudelta työhön palanneiden polut ovat usein sirpaleisia

Mitä enemmän sairauspäivärahopäiviä oli kertynyt, sitä epätodennäköisemmin palattiin ansiotyöhön ja sitä todennäköisemmin siirryttiin kuntoutustuelle tai työkyvyttömyyseläkkeelle. Sairauspäivärahauskautien jälkeiset työmarkkinapolut olivat valtaosalla

sirpaleisia. Niistäkään, jotka kahden vuoden seurannan lopussa olivat ansiotyössä, suurin osa ei siirtynyt ansiotyöhön suoraan sairauspäivärahaudelta vaan vasta useiden eri tilojen vuorottelun jälkeen. Nuorempi ikä ja korkeampi sosioekonominen asema sekä vahva ansiotyöhön kiinnittyneisyys sairauspäivärahaudelta edeltävällä ajalla ennustivat ansiotyössä oloa pitkän sairauspäivärahaudenhäätteen jälkeen. Mielenterveyden häiriöiden perusteella sairauspäivärahaa saaneet olivat muita epätodennäköisemmin ansiotyössä sairauspäivärahaudenhäätteen jälkeen. Sairauspäivärahaudenhäätteen alkaamisen jälkeen kuntoutukseen osallistuneilla oli osallistumattomia pienempi todennäköisyys olla myöhemmin ansiotyössä. Tähän tulokseen vaikuttaa se, että kuntoutukseen ohjataan niitä, joiden on katsottu olevan kuntoutuksen tarpeessa työkyvyttömyyden pitkittymisen riskin vuoksi ja joilla siten on ollut jo lähtökohtaisesti muita pienempi todennäköisyys palata ansiotyöhön.

Vuoden 2012 lakimuutokset lisäsivät kuntoutukseen osallistumista mutta eivät vaikuttaneet myöhempään työssä oloon

Ns. 30–60–90-säännön voimaantulo vuonna 2012 lisäsi keskeytetyn aikasarja-analyysin mukaan kuntoutukseen osallistumista. Sairauspäivärahaudenhäätteen alkaessa työssä olleilla lakimuutos lisäsi työeläkekuntoutukseen ja Kelan ammatilliseen kuntoutukseen osallistumista. Työn ulkopuolella olleilla lakimuutos lisäsi erityisesti Kelan harkinnanvaraiseen kuntoutukseen osallistumista. Lakimuutos ei kuitenkaan lisännyt myöhempiä ansiotyöhön osallistumista eikä vaikuttanut sairauspäivärahaudenhäätteen pituuteen. Niillä, jotka olivat sairauspäivärahaudenhäätteen alkaessa työssä, työssä oleminen vuoden kuluttua tarkistusasteen täyttymisestä vähentyi lakimuutoksen myötä ja työttömänä tai työkyvyttömyyseläkkeellä oleminen lisääntyi. Lisääntyneen kuntoutuksen ansiosta työkyvyn tehostettu tarkastelu on saattanut paljastaa useammin päteviä syitä työkyvyttömyyseläkkeen myöntämiselle.

Johtopäätökset ja suositukset

Koska pitkät sairauspäivärahaudenhäätteen johtavat usein työkyvyttömyyseläkkeelle, kausien pitkittymiseen tulisi puuttua vielä nykyistä tehokkaammin jäljellä olevan työkyvyn ja ansiotyöhön siirtymisen tukemiseksi. Tutkimuksemme mukaan kuntoutukseen osallistuminen oli suhteellisen vähäistä sairauspäivärahaudenhäätteen eri tarkistusasteita ylittäneillä. Sairauspäivärahaudenhäätteen pitkittymistä voisi ehkäistä muun muassa vaikuttavaksi todettuun kuntoutukseen ja muihin palveluihin osallistumista tehostamalla, työttömien ja muiden ansiotyön ulkopuolella olleiden työkyvyn tukijärjestelmää kehittämällä, eri toimijoiden välistä koordinaatiota lisäämällä sekä tiedon liikkuvuutta ja tietopohjaa vahvistamalla. Seuraavaan taulukkoon on koottu työkyvyn tuen tehostamiseen liittyviä toimenpidesuosituksia.

Toimenpiteitä työkyvyn tuen tehostamiseksi

Toimenpidesuositus	Mitä edellyttää
Kuntoutukseen ohjaamista terävöitettävä	<p>Kuntoutustarpeen selvittämiseen ja palveluiden järjestämiseen lisää resursseja</p> <p>Erityisesti työeläkekuntoutuksen alkamista mahdollisuuksien mukaan aikaistettava</p> <p>Lisää tutkimustietoa kuntoutuksen vaikuttavuudesta, jotta ohjaaminen tapahtuu nimenomaan vaikuttaviin palveluihin</p> <p>Kuntoutukseen osallistumisen velvoittavuutta selvitettävä</p>
Työttömien ja muiden ansiotyön ulkopuolella olevien työkyvyn tukea kehitettävä	<p>Ansiotyön ulkopuolella olevien työkyvyn tukeen tarvitaan nykyistä selkeämmät vastuut ja toimintamallit</p> <p>Hyvinvointialueiden terveystoimeen tarvitaan vahvaa työkykyosaamista</p> <p>Työterveyshuollon erityisosaamista työkyvyn edistämisessä ja tukemisessa kannattaisi nykyistä enemmän hyödyntää myös muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa</p> <p>Terveyspalvelut linkitettävä lähemmin työllisyyspalveluihin</p>
Asiakasohjausta ja koordinaatiota lisättävä	<p>Työkykyprosessin kokonaisvaltainen koordinaatio saatava kuntoon; palveluohjausta lisättävä määrittämällä yksilöllisiä asiakasprosesseja koordinoiva vastuutaho</p> <p>Eri toimijoiden (mm. etuuskien maksajat, kuntoutuksen ja muiden palveluiden järjestäjät, työnantajat, yksilöt) yhteistyöprosessit kuntoon – toimijoilla oltava jaettu kuva yksilön tilanteesta ja suunnitelma sen hoitamiseksi</p>
Tietojärjestelmiä ja tietopohjaa parannettava	<p>Asiakastiedon liikkumista parannettava etuus- ja palvelujärjestelmän eri toimijoiden välillä</p> <p>Toimijoiden tietojärjestelmiä yhdenmukaistettava</p> <p>Selvitettävä mahdollisuudet yksilökohtaisen prosessitiedon seurantaan ja tutkimustoiminnankin mahdollistavien tietokantojen kehittämiseen lainsäädännön mahdollistamissa puitteissa</p>

Lisälukemista

Blomgren Jenni, Laaksonen Mikko, Perhoniemi Riku & Rinne Hanna (2023): Sairauspäiväraha-kausien tarkistuspisteet: Kuntoutuksen ja työhön paluun toteutuminen. Hankeraportti. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:54.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-091-2>

Laaksonen Mikko, Blomgren Jenni, Rinne Hanna & Perhoniemi Riku (2023): Impact of a Finnish reform adding new sickness absence checkpoints on rehabilitation and labor market outcomes: an interrupted time series analysis. *Scandinavian Journal of Work, Environment and Health*. <https://doi.org/10.5271/sjweh.4122>

Lisätietoja:

Tutkimuspäällikkö Jenni Blomgren, Kelan tutkimusyksikkö.

Sähköposti: jenni.blomgren@kela.fi.

Hankkeen tutkijat organisaatioittain:

Kela: Jenni Blomgren, Riku Perhoniemi ja Hanna Rinne

Eläketurvakeskus: Mikko Laaksonen

**Sairauspäiväraha-kausien tarkistuspisteet:
Kuntoutuksen ja työhön paluun toteutuminen -
tutkimushanke on toteutettu osana valtioneuvoston
vuoden 2022 selvitys- ja tutkimussuunnitelman
toimeenpanoa.**

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja:

Hallitussihteeri Kaisu Harju-Kolkka

Sosiaali- ja terveysministeriö, kaisu.harju-kolkka@gov.fi

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta
Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet